

Boddendijk Kunst

„Kijk, mama, zonder handen!” is geen kunst. Elk opgroeiend valide kind zal op een gegeven ogenblik leren fietsen zonder handen aan het stuur. Een gelijknamig toneelstuk van *Hugo Claus* is echter wél kunst. Evenals een willekeurig schilderij van bijvoorbeeld *Karel Appel*, hoewel menig museumbezoeker bij het aanschouwen van een modern schilderij bij zichzelf denkt „da's ook geen kunst, gewoon een paar likken verf op een doek.”

Toch ligt de afgrenzing tussen kunstenaar en kunstemaker niet zo onproblematisch. Claus en Appel zijn intussen door een breder publiek als kunstenaar erkend, maar voor de nieuwe generatie kunstenaars ligt dat nog moeilijk. Zo wordt de schilders en beeldhouwers verweten dat ze onverkoopbare werken maken waardoor alleen al de opslagkosten in het kader van de BKR, de rijksregeling voor beeldende kunstenaars, een forse aanslag betekenen op de begroting van WVC. En hen worden kunstenaars als Rembrandt en Van Gogh voor gehouden die zonder overheidssteun werken van eeuwigheids-waarde gemaakt hebben. De componisten *Peter Schat* en *Stockhausen* wordt verweten dat uit de recepte van hun werken nog nauwelijks de kosten van de bladmuziek voor de uitvoerende musici bestreden kan worden, terwijl de werken van *Bach* en *Scarlatti* — beiden 300 jaar geleden geboren — volle zalen trekken. En het zaterdagmiddagpubliek in de Amsterdamse PC zal, als het tenminste als poëzie koopt — eerder een werk van *Hooft* dan van één van de jonge dichters aanschaffen.

Kunst, het kan vreemd gaan. Wat in onze tijd in het algemeen als kunst uit vroeger tijden beschouwd wordt behoef-

de in die tijden beslist niet als kunst beschouwd worden. *Scarlatti* heeft zijn 555 sonatines en études voornamelijk kunnen maken omdat er toevallig een koninklijk persoon was die alles wat hij maakte opkocht. En dat geld had hij hard nodig om zijn speelschulden te betalen. *Bach's* meest bekende werk, de *Mattheus-Passion*, is één keer tijdens zijn leven uitgevoerd dankzij een onwillig jongenskoor. En veel van zijn werk werd niet zozeer als kunst gezien. Het was kerkmuziek. Veel componisten componeerden om hun opdrachtgevers te behagen. *Telemann's* „*Das Glück der Ehe*” is bij voorbeeld t.g.v. een huwelijksfeest van een rijk zakenman gecomponeerd en uitgevoerd tijdens het diner. Veel zullen de gasten niet van de muziek gehoord hebben vanwege de toen gebruikelijke tafelmanieren. Maar het was dan ook geen klassieke muziek, gewoon achtergrondmuziek, zoiets als *Hilversum 3* of *Het Theater van de lach*. Nog tot het einde van deze eeuw werd veel van wat wij nu klassieke muziek noemen uitgevoerd om mensen te onderhouden, terwijl ze gezellig aan tafeltjes zaten te kletsen, te eten en te drinken. Als je nu in het concertgebouw per ongeluk moet hoesten word je zo wat de zaal uitgekeken. Veel wat wij nu als kunst bestempelen was vroeger gewoon bedoeld om mensen te vermaken of om hen bij religieuze zaken muzikaal te ondersteunen. Een requiem is dan ook een dodenmis die gezongen wordt in een kerk waar een lijk staat en niet iets voor een zaterdagmiddagconcert in het kerkelijk jaar geschreven en zou dan ook nog op zo'n dag in een kerk uitgevoerd moeten worden, zoals dat ook wel gebeurt met werk van *Huub Oosterhuis*. Daarvoor ga je toch ook ook niet

naar De Doelen?

Rembrandt heeft dat aan den lijve ondervonden toen hij bij voorbeeld de leden van de Nachtwacht via zijn speciale clair-obscur methode schilderde. Dat was niet gebruikelijk. Een kunstenaar probeerde zijn opdrachtgever te behagen door deze flatteus te schilderen, te beeldhouden of te vernoemen in proza of poëzie. Een kunstenaar was in de eerste plaats een vakman en gildebroeder die inspeelde met zijn vaardigheden op de grillen van koning klant. En het waren vooral koningen en andere maatschappelijke bevoorwaarden die gebruik maakten van de diensten van deze vakmensen, waarvan er nu een enkeling nog bekend is en door ons kunstenaar genoemd wordt.

De film „*Amadeus*” illustreert dit voortreffelijk, al is in deze film de geschiedenis enigszins onrecht aangedaan. De film verhaalt van de confrontatie tussen de Weense hofcomponist *Salieri* en het inmiddels officieel volwassen geworden wonderkind *Wolfgang Amadeus Mozart*. Diens gedrag in het openbaar stuit *Salieri* zó tegen de borst dat hij onder het motto „hoe kan God in vredesnaam zo'n aap als instrument uitkiezen om de meest goddelijke muziek te creëren” besluit om Mozart op alle mogelijke wijzen de voet dwars te zetten. In die film lukt hem dat wonderwel, en des te meer naar mate Mozart genialer blijkt en *Salieri* zelf niet meer uit de voeten kan. En het leuke van het medium film is dan ten slotte dat Mozart onder de klanken van zijn laatste werk, het requiem, ten grave gedragen kan worden. *Salieri's* opzet is gedeeltelijk gelukt; Mozart is in armoede en zonder roem begraven. Ten dele ook mislukt; Mozart's

requiem heeft *Salieri* niet op eigen naam kunnen zetten.

Vanmorgen zond *Hilversum 4* een Mozart-programma uit. Een werk van Antonio *Salieri* stond in het voorprogramma. *Salieri*, wie zou van hem gehoord hebben wanneer „*Amadeus*” niet zo'n kassucces zou zijn geweest? En niet geheel ten onrechte. Voor mij was dat stukje muziek vlees noch vis, een beetje Vivaldi, een beetje Mozart, maar niet een echt, eigen, logisch consistent stuk. Toch was *Salieri* in zijn tijd een beroemd en gevierd muziekpedagoog. Hij heeft les aan o.m. *Beethoven*, *Schubert* en een zoon van Mozart gegeven. Zijn composities behaagden zijn tijdgenoten. Hij stond hoog genoteerd op de jaarlijkse top tien. Maar hoeveel *Salieri's* en andere, in hun tijd beroemde landschapsschilders, scoren nu nog hoog op de top honderd aller tijden? Wordt die lijst niet overbevolkt door „profeten die in hun eigen tijd en eigen land niet of nauwelijks geëerd werden” omdat de mensen aan de lippen van de broodetende profeten hingen?

De meeste mensen die wij nu als kunstenaars uit het verleden eren waren in hun tijd vernieuwers, op zoek naar het andere; de onaangepasten van hun tijd. Waarom wordt de huidige kunstenaar dan verweten dat hij onaangepast is? Als we van hem of haar een broodetende profeet maken, lopen we dan niet het gevaar dat we met het badwater de kunst weggooien ten gunste van de hedendaagse *Salieri's* van *Hilversum*, oh nee, Radio 3?